

Mines de Fígols/Mines de "Carbones de Berga SA"

Cercs

Ubicació

Comarca: Berguedà
Lloc/Adreça: A la zona nord-oest del municipi.

Coordenades:

Latitud: 42.18171
Longitud: 1.85979
UTM Est (X): 405839
UTM Nord (Y): 4670581

Classificació

Número de fitxa 08268 - 101
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Obra civil
Estil / època: Contemporani
Segle XIX-XX
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: excepte la mina de Sant Romà, la resta estan clausurades i en alguns casos ni tant sols es pot veure la boca-mina.
Protecció Física
Accés Restringit
Ús actual: Altres
Titularitat Privada
Titular: diversos propietaris
Autor de la fitxa Sara Simon Vilardaga
Data de registre de la fitxa: dc., 20/04/2016 - 02:00

Descripció

Conjunt de mines explotades per l'empresa "Carbones de Berga SA" (com a successora de les empreses "la Carbonera Española" i "Ferrocarril y Minas de Berga") entre els anys 1911 i 1991, quan va cessar l'activitat minera de l'empresa. "La Carbonera Española" va iniciar les seves activitats l'any 1863. Aquestes mines estan situades uns 5 km al nord del nucli de Cercs, entre els cingles de la Garganta i el torrent de la Frau, ja en els límits amb els termes municipals de Guardiola de Berguedà, Vallcebre i Fígols. Popularment s'han conegut sempre amb el nom de "mines de Fígols" i l'estació del ferrocarril duia aquest mateix nom (Fígols-las Minas) perquè el nucli més proper era el poble de Fígols, per bé que la totalitat de les mines i de les instal·lacions mineres que hi donaven servei es trobaven dins del terme municipal de Cercs. Del conjunt cal destacar unes quantes boques-mines i galeries, per bé que algunes actualment es troben tapiades o els accessos són amagats per la vegetació; hem de creure que a part de la mina Sant Romà, que té un tram de galeria condicionat a la visita com a part del Museu de les Mines de Cercs, de les altres, es conserven les galeries interiors, o part d'aquestes, encara que totes elles formaven part de la mateixa explotació de mines de Fígols.

La mina Esteve (o Frau) està situada a una altitud de 890 m, a la dreta del torrent de la Frau, entre les mines de Sant Josep i Alfons. Fou explotada entre els anys 1886 i 1919. Fou una de les primeres mines que es va electrificar.

La mina Alfons (o del Moroto) està situada a 935 m d'altitud, a la dreta del torrent de la Frau i per sobre de la mina Esteve. Va ser explotada entre els anys 1893 i 1917.

La mina Sant Josep està situada a una altitud de 876 m, a la dreta del torrent de la Frau. Fou explotada entre els anys 1902 i 1975. L'any 1924 s'hi va instal·lar la ventilació mecanitzada. Els dos últims anys de servei d'aquesta mina serviren per treure el carbó que veïna de Vallcebre i com a boca de ventilació de la mina Consolació.

La mina Sant Romà (o Sant Corneli) està situada a 965 m d'altitud. Fou explotada entre els anys 1905 i 1964. De fet, es tractava d'una galeria de la boca-mina Sant Corneli, explotada entre els anys 1890 i 1904. La galeria Sant Corneli es va obrir cap a l'esquerra de l'entrada mentre la galeria Sant Romà es va obrir cap a la dreta de l'entrada, fins a trobar les capes de carbó. La galeria principal tenia una llargada de 6 km, mentre el ramal de la dreta en tenia 3. Aquesta mina no es va mecanitzar mai, de manera que l'extracció del carbó sempre fou a força de braços. A partir dels anys 1920 però sobretot entre 1940 i 1960 la pedra i el ciment varen anar substituint la fusta com a suport de la volta de la galeria. Això ha permès que des de 1999 s'hagi habilitat un tram d'uns 450-500 m per ser visitat com a part del Museu de les Mines de Cercs.

La mina Consolació (o Nova) està situada a 707 m, vora el barranc de Sant Corneli. Fou explotada entre els anys 1924 i 1991. Es va tardar 4 anys per arribar a les primeres capes de carbó. Tenia dos ramals que es van cobrir majoritàriament amb volta de formigó. L'any 1928, un cop aconseguit arribar a les vetes de lignit, es va electrificar el transport per l'interior de la mina. L'any 1929 es van instal·lar compressors i un ventilador. L'any 1964 la mina es va modernitzar amb la instal·lació del raspall Westfàlia per arrencar el carbó.

Al marge d'aquestes cinc mines, en el sector de la Consolació es van explotar d'altres mines entre els anys 1872 i 1904: Àngela, Consuelo, Francisca i Santa Anna, explotades per "la Carbonera Española"; Porvenir (o l'Hospitalillo), transversal Sant Corneli i Ventura (o de la Cantina Vella), explotades entre altres per José Enrique de Olano; i Rafaela i Alegria, explotades per "Garaveti, Vallino, Bocio i Cia".

Observacions:

Dins del terme municipal de Cercs hi ha documentades i identificades una quarantena més de mines, la majoria d'elles situades en el marge esquerra del torrent de Peguera, per sobre del nucli de Cercs i en direcció al Coll d'Hortons. N'hi ha cinc més situades entre el castell de Blancafort i el serrat de la Figuerassa, al sud del terme municipal. No totes aquestes mines eren de carbó, algunes eren de pedra. Al marge de "Carbones de Berga SA", altres empreses i particulars van explotar aquestes mines, entre els quals podem esmentar "Carbons Sant Jordi", "Bofarull, Escobet i Cia", "Corominas, Sala i Cia2, Joan Camps Ubach o Josep Martínez Torres.

Dins d'aquest grup de mines alienes a l'empresa "Carbones de Berga SA" cal destacar la mina Ritina,

avui en dia coberta per les aigües del pantà de la Baells, explotada entre els anys 1915 i 1952 i de la qual se n'extreia carbó. L'última empresa que la va explotar era "Carbons Sant Jordi". Poques mines més van tenir tan llarg recorregut com les del comte de Fígols o la Ritina: podem esmentar la dels Horts de Cal Costa i la dels Horts del Rector, explotades entre 1934 i 1952, la del Bofarull, explotada entre 1909 i 1963 i de la qual se n'extreia pedra i carbó, o la del "Cosaco" (també coneguda amb el nom del Roc Gros), explotada entre els anys 1920 i 1973.

Les coordenades corresponen a la boca-mina de la Consolació o mina Nova.

Història

La informació de què disposem sobre els orígens de la mineria al terme de Cercs és poca i poc documentada. Hi ha indicis que els anys 1850 i 1851 s'explotaven una pedrera i una mina de carbó. La documentació sobre les concessions d'explotacions de mines comença l'any 1864 i l'any 1865 es va crear la Prefectura del Districte Miner de la província de Barcelona. No obstant, a Cercs l'any 1861 es va fer una concessió per explotar la mina "Concepción" (o "Conchita") i l'any 1863 l'empresa "la Carbonera Española", constituïda l'1 d'agost del mateix any, va comprar la concessió d'explotació de 25 mines dels termes de Cercs, Fígols i Sant Julià de Cerdanyola. Hi ha constància que en aquest moment s'explotaven dues mines a Cercs: la de la font del Rei i la del Galló. El problema d'aquestes primeres explotacions era la manca d'un sistema de transport que acostés el carbó extret a les zones on hi havia demanda d'aquest mineral, situació que es va solucionar entre 1868 i 1871 amb la construcció d'un tramvia de sang entre Berga i el santuari de la Mare de Déu de la Consolació. A partir de 1872 "la Carbonera Española" va començar a explotar les mines properes a aquest santuari.

La procedència de la gent que va treballar a les mines és molt variada. En els inicis (segona meitat del segle XIX) hi treballava gent de la mateixa zona, poc avesada a aquest tipus de feina que per a ells, majoritàriament pagesos, era una novetat. Amb l'arribada de l'industrial basc José Enrique de Olano l'any 1895 varen arribar també facultatius de mines, topògrafs i personal tècnic qualificat i els primers miners d'ofici procedents de la conca minera d'Astúries. Aquests començaren a ensenyar als treballadors locals l'ofici de miner. Val a dir que mentre l'escola minera de Mieres (Astúries) funcionava des de l'any 1845, la de Catalunya, a Manresa, no es va crear fins l'any 1942.

A començaments del segle XX varen començar a arribar treballadors de la zona minera de Terol (Mequinensa, Utrillas, Alcorisa, Andorra, Turón), especialment durant els anys de la Primera Guerra Mundial quan la demanda de carbó va créixer per la neutralitat espanyola davant el conflicte armat. L'any 1911 José Enrique de Olano va fundar l'empresa "Carbones de Berga SA". Aquesta societat va donar l'impuls definitiu a l'explotació de les mines del sector de la Consolació fins el seu tancament l'any 1991. En la dècada de 1930 alguns treballadors del carbó de l'Alt Berguedà es varen desplaçar cap a les mines de potassa del Bages, on es treballava millor i es cobrava més, i el seu lloc fou ocupat per nous immigrants procedents de Múrcia i Almeria.

Acabada la Guerra Civil varen arribar nous miners asturians que fugien de la repressió política i entre 1950 i 1970 van arribar sobretot gent provinent d'Andalusia. Finalment, després de la construcció de la central tèrmica i de la presa de la Baells, treballadors estrangers, del Magreb primer i polonesos i d'altres països de l'Europa de l'Est després, varen treballar en els últims anys de les mines.

El dia 3 de novembre de 1975 hi va haver en la mina Consolació el segon accident més important de tot el Berguedà i el més important de les mines de Cercs, amb el resultat de 32 miners morts.

La "Ley de Policía de Minas (y reglamento para su aplicación)" de 15 de juliol de 1897 prohibia el treball de dones de qualsevol edat i de nens menors de 12 anys a l'interior de les mines. Mentre la prohibició es va seguir per a les dones, no fou així per als nens que aprenien l'ofici de miner des de ben petits. Això convertia la mineria i les seves colònies en un món generalment masculí, però on les dones tenien un paper important; la majoria, a més de fer-se càrrec de les feines domèstiques aportaven un sobresou important a l'economia familiar treballant en altres feines, com la neteja i classificació del carbó en el rentador, com a

personal administratiu o de servei domèstic d'enginyers i capatassos o triant carbó enmig de la muntanya de runam.

Bibliografia

- BOIXADER, A. i SERRA, R. (2007): Viure al peu de la mina. Les colònies mineres de Cercs, Cercs i Manresa, Consorci Ruta Minera i Zenobita edicions.
- HAUSMANN, C. (2009): Carbó de pedra. Un món que desapareix. Vol. II: Segona part de la història de Carbons de Berga, SA, Berga, Consell Comarcal del Berguedà.
- MASDÉU, R. (2007): Cinquanta anys del Col·legi Oficial d'Enginyers Tècnics de Mines de Catalunya i Balears, Barcelona, Col·legi Oficial d'Enginyers Tècnics de Mines de Catalunya i Balears.
- SOLER I RIBA, R. i ORIOLA I CASÒLIVA, J. (1997). Relleu Fotogràfic de les mines del Berguedà. Fotocomposició i impressió: Berimprès, S.L., Berga.
- S/A.: El carbó (una proposta interdisciplinar ESO), Terrassa, Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya.

